

Mededelingen Heemkundige Kring
Groot-Haaltert - 3-maandelijks ledenblad
24de jaargang 2004- nr 3

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Erevoorzitter

Veearts Robert Lievens

Voorzitter - Secretariaat

Willy De Loose

053/83.08.81

Bestuursleden:

Denderboutem:

Edgard Huylebroeck

Hans Sonck

Haaltert:

Geert Boelaert

Marc De Moyer

John Scheerlinck

Heldergem:

Roger De Troyer

William Minnaert

Kerksken:

Joris De Kegel

Terjoden

Bernadette De Luyck

Documentatiecentrum:

Warandegebouw Sint-Goriksplein 17,

9450 Haaltert.

Open eerste zondag en tweede donderdag
van de maand van 10 tot 12 uur.

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Lidmaatschap: € 7,50

Steunend lid: € 12,00

Rek.nr. 439-5083061-63

Heemkundige Kring Groot-Haaltert

Email:

willydeloose@skynet.be

Website:

<http://www.heemkringhaaltert.be>

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten.
Teksten mogen overgenomen worden mits bronvermelding.
HK Haaltert is lid van 'Heemkunde Oost-Vlaanderen'.

Redactioneel

Met genoegen kunnen wij jullie meedelen dat wij in het najaar kunnen beschikken over twee nieuwe lokalen op het gelijkvloers in het Warandehuis. Wij hopen de 'verhuis' spoedig te kunnen afronden. Eén lokaal is bestemd voor de opzoekingen (leeszaal) en het tweede willen wij inrichten met het oog op uitbreiding voor (een later) museum.

Wij denken dat deze herinrichting een uitstekende zaak is voor onze leden en geïnteresseerden en dat het raadplegen van de dossiers op een aangename manier zal verlopen.

Wij danken het College van Burgemeester en Schepen voor hun positieve ingesteldheid tegenover onze vereniging. De meeste gemeenten in onze provincie beschikken over fraai ingerichte locaties voor hun Heemkundige Kringen al dan niet verbonden met een gemeentelijk folklore-, kant- of heemkundig museum. Deze nieuwe inrichting kan misschien een schuchtere stap zijn naar dergelijke realisatie. Onze kring staat zeer positief tegenover alle initiatieven in die zin en zal ze ten volle steunen.

Wij nodigen alle leden en geïnteresseerden uit, even langs te komen en een kijkje te nemen in onze nieuwe lokalen op zondag 10 oktober van 10.30u tot 12.00u Graag verwelkomen wij jullie met een drankje.

In dit nummer beginnen wij met bijdragen over het Heldergems dialect. Onze medewerker Roger De Troyer verzamelde honderden zegswijzen in het sappige 'eljergems', dat hoe wonder ook, zoveel afwijkt van de Haaltertse en Kerkskense spreektaal.

Volgend jaar staat de kleinste deelgemeente in de schijnwerpers. Heldergem krijgt 'zijn' beeld! Kunstenaar Herman De Somer kreeg de opdracht een beeld te vervaardigen van een seizoensarbeider, de zogenaamde 'Fransman'. Het is een hulde aan de honderden seizoenarbeiders die uit onze streek naar Frankrijk trokken om den brode, vaak in penibele omstandigheden. Naar aanleiding van het inhuldigingsfeest wil de Heemkundige Kring een tentoonstelling opbouwen rond het thema 'emigratie'. Wie helpt met foto's, documenten, anekdoten? Contacteer Roger De Troyer, William Minnaert of het HK-secretariaat.

In 2005 vieren wij onze 25de verjaardag! Enkele speciale evenementen staan in de startblokken. Hopelijk kunnen wij dan een nieuwe publicatie van Roger De Troyer publiceren: 'Haaltertse oorlogsslachtoffers uit beide wereldoorlogen'. Een tweede realisatie zal waarschijnlijk volgen, maar daarover later meer.

EEUWFEESTEN EN KERMISFEESTEN TE HAALERT - 1930

Naar aanleiding van het honderdjarig bestaan van België organiseerde men in tal van steden en gemeenten feestelijkheden. In Haaltert werd op initiatief van het gemeentebestuur een 'Feestcomiteit' opgericht onder voorzitterschap van burgemeester Charles Lauwereys. René De Smet, schoolhoofd fungeerde als secretaris of 'schrijver'. Hij pende een indrukwekkend feestprogramma neer dat nadien door Alfons Redant gedrukt werd op A4 formaat omringd door de klassieke tricolore band. Onlangs overhandigde A. De Smet, zoon van René, ons een bewaard pamflet, waarvoor oprecht dank.

De eeuwfeesten werden ingekaderd in de kermisactiviteiten, zodat twee gebeurtenissen in één klap gevierd werden.

Het is wel interessant even na te gaan op welke wijze men in Haaltert feestte ruim 70 jaar geleden:

"Het College van Burgemeester en Schepenen der gemeente Haaltert; Ten einde zijne hulp te verleen tot het opluisteren der Kermis- en Eeuwfeesten voor 1930. Aangezien ter dezer gelegenheid 's Lands honderdjarige onafhankelijkheid zal worden gevierd; Gelet op het verslag van het Comiteit daartoe aangesteld; Besluit volgende feestelijkheden in te richten:

Donderdag 14 Oogst: om 19 ure opening der feesten door Beiaardspel

Vrijdag 15 Oogst: O.L.Heer Hemelvaart: Op Houtmarkt, Nagelkruis en Statiestraat:

Om 8 ure bevestiging der huizen; om 15 ure beiaardspel; om 15 ure Velokoers voor Beginningen en Loopkoers voor bijzondere schoone geldprijzen, waarvan 300fr, toelage der gemeente.

Daarna vermakelijkheden en kampstrijden in de verschillende herbergen. Om 17 ure, Muzikale uitstap; om 19 ure, Opstijging van een luchtbal; 's avonds verlichting der straten en gebouwen.

Zaterdag 16 Oogst: om 19 ure, Beiaardspel

Zondag 17 Oogst: om 8 ure, bevestiging der huizen; om 9 ure, Plechtige hoogmis met 'Te Deum', daarna groet aan de gedenkstenen, achter in de kerk, vermeldende de namen der Gesneuvelden, Opgeëschten en burgerlijke slachtoffers van den oorlog; om 10 ure, Beiaardspel, gevolgd van driestemmig koor en andere zangen, uitgevoerd door Juffers van het 'Vrouwelijk Jeugdverbond voor Katholieke Actie' op de kiosk der Dorpsplaats.

Zaterdag 23 Oogst: om 19 ure Beiaardspel

Zondag 24 Oogst: (KERMIS) om 8 ure, bevestiging der huizen, om 10 ure, allerhande vermakelijkheden op het Dorp en aanpalende straten, om 15 ure Beiaardspel; om 17 ure CONCERT op de Dorpsplaats door de Koninklijke Fanfare 'De Jonge Kunstminnaars'. Tijdens dit concert, dat gegeven wordt ter eere der Oud-Strijders, Opgeëschten en slachtoffers van den oorlog, zullen maatschappijen met vaandel, geschaard staan rond de kiosk en de Overheid zal in tegenwoordigheid der bevolking, een kroon van dankbaarheid hangen aan één der 18 boomen, die geplant werden als herinnering aan onze 18 gesneuvelde Helden; om 18 ure, Cantate voor kinderstemmen: 'Kinderhulde aan een dichter', gedicht door Julius De Geyter, Muziek Peter Benoit, uit te voeren door 250 schoolkinderen en het zangkoor van het Vrouwelijk Jeugdverbond voor Katholieke Actie, onder leiding van den Heer Wies Langelet, onderwijzer.

's Avonds verlichting der Dorpsplaats, omliggende straten en huizen.

Maandag 25 Oogst: om 8 ure bevestiging der huizen. Om 8 ure, jaarlijkse Zielmis voor de afgestorven inwoners. In den namiddag: **Jaarlijkse kermis Ten Eeckent.**

Om 14 ure Beiaardspel; om 15 ure Groote Velokoers voor beginningen, bijzonder groote prijzen, gegeven door de verenigde herbergiers, meer dan 300 fr toelage der gemeente- nadien volksspelen en vermaak. Om 18 ure, opstijgen van luchtbal in 's Gravenkerselaar. 's Avonds verlichting van straten en gebouwen in Eeckent en 's Gravenkerselaar.

Dinsdag 26 Oogst: Groote duivenvlucht uit Quiévrain bij Valère Allemant, 200 fr toelage der gemeente. Om 8 ure bevestiging der huizen, om 14 ure beiaardspel, om 15 ure Groote Velokoers voor onafhankelijken op de Hoogstraat, voor bijzondere schoone geldprijzen, met toelage van 300 fr der gemeente, om 17 ure Muzikale wandeling op de Hoogstraat, 's avonds verlichting in de Hoogstraat, Molenstraat enz.

Donderdag 28 Oogst: Jaarlijkse kermis Ten Brul. Om 8 ure bevestiging der huizen; om 14 ure beiaardspel; om 15 ure Groote Ballonnekensprijskamp voor de bevolking, 300 fr toelage der gemeente; om 19u muzikale uitstap; 's avonds verlichting der straten en gebouwen. Om 21 ure Prachtig Vuurwerk.

Zondag 31 Oogst: Jaarlijkse kermis Ten Eede

Om 8 ure bevestiging der huizen; om 14 ure beiaardspel; om 15 ure Grootte Velokoers voor beginnelingen met 300 fr toelage der gemeente, daarna spel en vermaak; om 16 ure Muzikale Uitstap; om 17 ure opstijging van eenen luchtbal omtrent de statie; 's avonds verlichting der straten en gebouwen.

Maandag 1 september: 2de kermisdag der wijk Eede; om 15 ure Grootte Velokoers voor beginnelingen door de verenigde herbergiers. Daarna volksspelen en prijskampen in de verschillende herbergen, die door bijzondere programs zullen bekend gemaakt worden.

NB: al de velokoersen zullen geregeld worden door de leden der Feestcommissie en de herbergiers der wijken. Teneinde de verlichting zo veel luister mogelijk zij te zetten, worden al de inwoners vriendelijk verzocht zich onderling te verstaan en te zorgen voor hun straat, hun huis of ander gebouw.

Belangrijk bericht: De verlichtingen door gansch de gemeente geschieden tot het vieren van den **Honderdsten verjaardag van 's lands onafhankelijkheid**, en tot blijk van dankbare hulde aan de Soldaten, Opgeëischten en Slachtoffers der oorlogen 1830 en 1914-1918.

NB: 1100 frank premiën zullen door de Commissie bij loting toegewezen worden aan al de inwoners der gemeente die ter gelegenheid der feesten, hun huis zullen verlichten met tenminste 10 lichtgevende voorwerpen in glas of papier.

De inwoners wier gehuchte-kermis reeds voorbij is of vóór of na de groote Kermis zal plaats vinden, mogen op hun kermis of op den Zondag 17 Oogst hun verlichting maken en deel nemen aan de loting van 100-90-80-60-50-50-40-40-40-30-30-30-30-25-25-25-25-25-20-20-20-20-15-15-15-15-15-15-15-15-10-10-10-10-10-10-10-10-10 franken.

De prijzen der verlichting zullen verloot worden op zondag 9 november 1930. De Ballonnekensprijskamp eindigt op 1 oktober 1930. Teruggezonden kaartjes mogen bij al de Commissieleden ingebracht worden.

Aldus gedaan en vastgesteld in zitting van 28 juni 1930. Namens den Gemeenteraad, de Burgemeester en Schepenen: Charles Lauwereys, Dr Benoit Hendrickx, Baron Paul de Sadeleer.

De Gemeentesecretaris: J. Scheerlinck

Leden der Commissie: de schrijver, René De Smet, schoolhoofd; de Voorzitter Charles Lauwereys; de Schatbewaarder L. Iliano; Benoit Hendrickx; Baron P. de Sadeleer; Arthur Redant; Theofiel De Brouwer; Raymond Deleenheer; J. Raes; R. Perreman; R. Cautiaert; J. Van der Eecken; Th. De Vulder, gemeenteraadsleden.

Van de Koninklijke Kath. Fanfaren: Henry Meganck, voorzitter; G. Scheerlinck, ondervoorzitter; Th. De Brouwer; L. Iliano; Arseen Lauwereys; J. Lauwereys; E. Muylaert; Cyriel Van Liedekerke; Emiel Vervoort; L. De Rijck.

B. Van den Bruelle, voorzitter der Kerkfabriek; Fr. Muylaert, voorzitter der Commissie van Openbare Onderstand; Fr. Van Houck, voorzitter Oud-Strijdersbond; Philemon Van Impe, voorzitter bond der Opgeëischten; De Brouwer, voorzitter Boerenbond; P. Van Londersele, voorzitter Duivenbond; Melkerij voorzitters: Theofiel De Brouwer, Emiel De Loof, Charles De Middelcer; Emiel Goubert; A. Redant; Red u Zelfen voorzitter B. Coppens, Sportclub 'Hooger-Op', voorzitter A. Lauwereys; Sportclub S.K. voorzitter-plaatsvervanger Jozef De Deyn, Toneelbond, voorzitter J. Muylaert; Veloclub voorzitter R. Van Steertegem; Zangkoor voorzitter Paul Jooris; Ziekenbond voorzitter Frans Godefroid.

Op 11 november zal een bijzondere hulde gebracht worden aan de overleden slachtoffers van den oorlog. Na den plechtigen dienst, tot lafenis hunner zielen, zal op de Dorpsplaats een stoet gevormd worden, waartoe het Schepencollege de eer heeft uit te noodigen: de Geestelijke en Wereldlijke Overheden, alle maatschappijen, bonden en clubs, zoo militaire als burgerlijke met vaandel; het geestelijk en wereldlijk personeel der jongens- en meisjesscholen met hun leerlingen; al de inwoners der gemeente. Die indrukwekkende stoet zal, begeleid door hoogergenoemde muziekmaatschappijen ten kerkhove gaan voor de jaarlijksche huldebetoging aan den gedenksteen der gesneuvelden. Ter gelegenheid der eeuwfeesten zal, in naam der gansche bevolking, aan dien steen een prachtige kroon gehangen worden.

Te bekomen bij A. Redant, drukker:

Al het noodige voor verlichting en versiering der huizen, Jaarschriften en gedichten."

Willy De Loose

Gelukwensen

Den Dotter, gelegen langs de oevers van de Molenbeek is erkend als natuureservaat. Dit kon dank zij de inzet van Natuurpunt. Van harte proficiat! Deze Haaltertse vereniging verdient onze waardering omdat zij zich voortdurend inzet voor de vrijwaring en bescherming van het weinige natuurschoon dat ons nog rest.

GEMEENTE HAELTERT

KERMIS 1923

Programma der Feestelijkheden :

Zaterdag 25 Oogst

om 12 ure zullen de feesten door het uitsteken der nationale vlag op den kerktoren aangekondigd werden.

Zondag 26 Oogst

om 3 ure namiddag Ringsteking per velo langs de Hoogstraat, 200 franks prijzen

om 7 ure **Opstijging van eenen Luchtbal**

Maandag 27 Oogst

KERMIS TEN EECKENT

om 3 ure namiddag **VELOKOERS** 150 franks prijzen en 50 franks door Emiel Goossens

Dinsdag 28 Oogst

Duiven-prijskamp uit Quiévrain by Jos. Van Landuyt, door de maatschappij "De Iwailw. Vooruit" der gemeente 100 franks

om 4 ure namiddag **Kaatsing met den dikken bal** op de Hoogstraat, (oud kaatsspel) 50 fr. prijzen

Donderdag 30 Oogst

KERMIS TEN BRUL

om 3 ure namiddag **VELOKOERS**, 150 franks prijzen

om 7 ure **Opstijging van eenen luchtbal**

om 8 ure **schoon vuurwerk**

Zondag 2 September

KERMIS TEN EEDE

om 3 ure namiddag **Ringsteking per velo**, 150 franks prijzen

De schikkingen voor de ringstekingen, velokoersen en kaatsing zullen door afzonderlijks programma's en door waae bijzondere aangezette Kommissie bekend gemaakt worden.

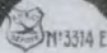
Vasgesteld in zitting van den gemeenteraad van 23 Juli 1923.

VAN WEGE DEN RAAD :

De Gemeentesekretaris,
ED. SCHEERLINCK.

De Burgemeester & Schepenen,
CH. LAUWEREYS.
CAM. DE GRAEVE, EM. COPPENS.

Dr. A. Peisol-Allemont, Haeltert.

N°3314 E

VERDWENEN ZANGVERENIGING - KERKSKEN 1854

Juist anderhalve eeuw geleden was er te Kerksken reeds een zangvereniging actief en het was zeker geen koor zonder verdiensten. De prestaties kan men niet vergelijken met het huidig niveau maar volgens de maatstaven van toen was men toch vol waardering voor hun uitvoeringen. De leden waren trouwens niet bang om zich met andere koren te meten wat ze aantonden door deel te nemen aan zangwedstrijden.

In die periode was het geen uitzondering dat men 'ver' buiten de gemeentegrenzen zijn kwaliteiten ging ten toon spreiden. Het koor van Kerksken behaalde telkens waar zij optraden een succesvolle uitslag en moesten nooit beschaamd terugkeren naar een tornooi. Integendeel, zij waren te duchten concurrenten. In 1854 werden zij zelfs winnaar van een tornooi in Moorsel.

"Zondag laetst heeft onze zangmaetschappy onder kenspreuk 'DE ROOZEN ONZER LENTE', voor het loopende jaer haer eerste uytstapje gedaen, en heeft op het concours te Moorsel, met eenpaerige stemmen van de jury haere mededingers overwonnen. Een zeer fraey verguld eermetael zal op Zondag 9 july a.s. aen onze yvervolle zangers uytgereikt worden. Ofschoon de concurrentie niet al te groot was heeft

onze jonge societeyt proeven gegeven van grooten vooruytgang welken zy grootendeels te danken heeft aen den onvermoeyelyken yver en de grondige kennissen van haeren bestuurder leraer M. Baeyens, die de societeyt sedert haeren inrigting niet alleenlyk m.b.t. de zangkunst maer ook ten aenzien van moraliteyt en goed order weet te bestueren. De alom gekende en verdienstelyke gebroeders van het huys De Wilde-De Jaeger, die thans binnen onze gemeente verblyven, zyn onder het geluyd van hun wel beoefend fanfaregespel onze bekroonde zangers tot Haeltert gaen afbalen. Te Kerkxken aengekomen, is de maetschappy op de gulbertigste wyze onthaeld geworden."
(1)

Meer gegevens over deze intussen verdwenen zangvereniging werden niet vermeld, maar toch zijn het deze korte kronieken, die bijdragen tot de geschiedenis van het lokaal verenigingsleven. Het zijn slechts deeltjes van een puzzel, maar daarom niet minder belangrijk.

1- De Denderbode, 2 juli 1854, blz. 2

Julien De Vuyt

Giften Documentatiecentrum

Fernand Osteux, Kortrijk: doodsprentjes
Stijn De Rijck, Heldergerm: doodsprentjes
Paul Ghijsels, Haaltert: oude prentkaarten Red Star Line
Linda Muylaert, Dilbeek: herinneringsprentjes
Luc Mertens, Aalst: foto's, lijsten communicanten 1936 e.v.
Fam. De Meyer, Brussel: foto's en documenten Terjoden

Hartelijk dank!

Rechtzetting

In het vorig nummer (Landlede, vergeten oord) werd het lied 'Lanlee heeft een macadam' beschouwd als replek op het eerste liedje ' 't Is een schande', tekst van P. Van Buggenhout.

Graag vermelden wij dat 'Lanlee heeft een macadam' pas na WO II geschreven werd door Paul D'Hondt. Dit lied komt uit de succesrijke revue 'Kerksken op zwier' met o.a. 'De koster van Lanlee' een toneelstuk ook geschreven door Paul D'Hondt. Het was eveneens een prikje aan het bestuur om hen te wijzen op de lametabele toestand van de verbindingsweg van het centrum naar het landelijke gehucht.

UITNODIGING - OPEN ARCHIEF

Sinds september is het documentatiecentrum gevestigd in twee lokalen op het gelijkvloers van het Warandehuis.

Al was het knus in de kelderverdieping, sporadisch was er een tekort aan ruimte om de vorsers op een comfortabele wijze hun opzoekingen te laten uitvoeren.

Dank zij de schepen van Cultuur en het College kunnen wij beschikken over een betere locatie. De HK kocht nieuwe kasten en archiefrekken. Het leestoestel functioneert zodat de filmen van de Burgerlijke Stand van onze deelgemeenten kunnen geraadpleegd worden. Een fotokopieerapparaat staat ter beschikking van de lezer.

Even vermelden dat wij beschikken over een 200-tal genealogische werken met PR en BS van de meeste van de ons omringende gemeenten en een verzameling van ruim 20.000 doodsprentjes.

Kom even een kijkje nemen op zondag 10 oktober tussen 10u30 en 12u.

Wij verwelkomen jullie met een aperitlef

OE ZEGGEMEN T'OMMEL IN 'T ELJERGEMS

bij elkaar gesprokkeld door Roger De Troyer

Inleiding

Honderden zegswijzen werden verzameld in het sappige Heldergems dialect. Het grondgebied ligt geplakt tegen Kerksken en toch is er een hemelsbreed verschil in de dialectuitspraak. Langs de andere kant zijn er opvallende overeenkomsten met bijvoorbeeld het dialect van Erpe. Dank zij de inleidende verklaringen van William Minnaert kunnen wij ons als niet-Heldergemnaar toch wagen aan de uitspraak van de typische gezegden. Succes!

- a** 1- blijft a, vb: land
2- al: meestal verlenging + klankwisseling:
au
bal = *baul*; zal = *zau*
3- wordt soms uitgesproken zoals de franse 'é' van élève.
Wij noteren dit ook als é: kan = *kén*
- aa** 1- wordt een lange klank, zoals in het engelse law (wet) die wij noteren als 'oa',
vb: wagen = *woagen*
2- soms wordt deze klank verkort tot 'o':
maakt = *mokt*
3- wordt een tweeklank, gevormd door een korte 'o' en een doffe 'e', die wij noteren als 'auë', vb: aan = *auën*
4- soms als tweeklank, gevormd door 'è' en doffe 'e', vb: paard = *pèjerd*,
zwaard = *zwèjerd*
- e** 1- onveranderd zoals in het AN, vb: ben, mes,
In vroegere uitspraak werd die soms verlengd tot 'è', *bèn* i.p.v. ben
- ee** 1- blijft 'ee' zoals in 'veel'
2- gediftongeed (tweeklank) tot 'è' + doffe 'e', vb: keel = *kèjel*, geel = *gèjel*
3- gediftongeed tot 'i' + doffe 'e', vb: meer = *miejer*, benen = *biejenn*
- i** 1- blijft kort zoals in het AN
2- Soms 'e', vb: zij is = *z'es*
- ie** 1- onveranderd, vb: bier, gier
- ij** onveranderd, vb: hij, gij
- o** 1-blijft zoals in het AN, vb: mossel, koster
2- wordt soms een korte 'eu', uitgesproken als een doffe 'e', genoteerd als 'ü',
vb: borstel = *büstel*

- oo** 1- onveranderd, vb: stoof
2- diftongering tot 'uë', uitgesproken als U + doffe e, vb: boom = *buëm*,
bloot = *bluët*
- u** 1- onveranderd, vb: bus, zus
- uu** 1- onveranderd, vb: zuur, kuur
- oe** 1- onveranderd, vb: bloed, goed
2- omgevormd tot 'uu', vb: broer = *bruur*
- au** onveranderd
- ou** onveranderd

Opmerkingen :

- 1- In tegenstelling tot de nabije dorpen van Haaltert, hier geen verdere ontronding, vb: muur blijft 'muur' en wordt geen 'meer'
- 2- Zeer sterk doorgedreven vormgeving, waardoor 'l' vaak als 'lj' uitgesproken wordt, vb: veld = *veljt*
- 3- Het einde van een woord verdwijnt vaak of wordt syllabisch, vb: kunnen = '*kunn*'

Samenvattend: de afwijkende symbolen. De andere worden uitgesproken zoals in het AN.

au: *baul* = bal
è: *kèn* = kan
oa: *woagen* = wagen
ouë: *auën* = aan
éje: *kèjel* = keel
ieje: *miejer* = meer
ü: *büstel* = borstel
uu: *bruur* = broer

Een samenvattend zinnetje: Wie dieën baul kèn dragen tot auën 't mèjer, krijgt ne hieëln uëp büstels.

Wie deze bal kan dragen tot aan het meer, krijgt een bele resem borstels.

Vervoegingen in 't Eljergems

HULPWERKWOORD 'HEBBEN'

Onvoltooid tegenwoordige tijd

ik em: ik heb
gij etj: gij hebt
bij ee (t): hij heeft
wojjer emmen: wij hebben
gojjer etj: gij hebt
zofjer emmen: zij hebben

Onvoltooide verleden tijd

ik oo: ik had
gij otj: gij hadt
bij oo: hij had
wojjer ooën: wij hadden
gojjer otj: gij hadt
zofjer ooën: zij hadden

HULPWERKWOORD 'ZIJN'

Onvoltooid tegenwoordige tijd

ik bei: ik ben
gij zatj: gij zijt
bij es: hij is
wojjer zjzn: wij zijn
gojjer zatj: gij zijt
zofjer zjzn: zij zijn

Onvoltooid verleden tijd

ik was: ik was
gij wordj: gij waart
bij was: hij was
wojjer wauren: wij waren
gojjer wordj: gij waart
zofjer wauren: zij waren

Inhoud

- 1-Begin en einde, leven en dood
- 2-Beloning en straf, schuld en onschuld
- 3-Betalen, duur, waardeloos, arm of rijk
- 4-Dieren
- 5-Durven en niet-durven, bang zijn
- 6-Eten en drinken
- 7-Fier en slordig, gemakkelijk en moeilijk
- 8-Gebeurtenis, opscheppen, agressief
- 9-Geluk en ongeluk, goed en slecht, slim en dom
- 10-Gezegden en vergelijkingen
- 11-Godsdienst
- 12-Groot en klein, sterk en zwak
- 13-Kledij
- 14-Kunnen en niet-kunnen, willen en niet-willen
- 15-Landbouw, natuur en weer
- 16-Liegen en bedriegen
- 17-Menselijk lichaam en ziekten
- 18-Menselijke gedragingen, eigenschappen en beroepen
- 19-Relatie, huwelijk en gezin
- 20-Ruzie, slagen en moeilijkheden
- 21-Sport en spel
- 22-Spot- en hekelnamen
- 23-Spreken en zwijgen
- 24-Tijd en hoeveelheid
- 25-Uitroepen en andere korte zinnen
- 26-Veel en weinig, traag en rap
- 27-Vertrouwen en wantrouwen, prijzen en misprijzen
- 28-Vrolijk en triestig, plezier en ontgoocheling
- 29-Wel- of niet begrijpen, verbazing, verrassing
- 30-Woning, huishouden, gereedschap
- 31-Franse woorden in het Heldergerms

1. Begin en einde – Leven en dood

Lauëten oepen en toepen: zijn gang laten gaan
Lèjeven augen: veel lawaai maken
't Es van d'n trok da ge moetj lèjeven: repliek op de waarschuwing 'ga uit de tocht'
Hij ee zijne lepel neergelèd: hij is overleden
Ze ligt in lijk: ze ligt opgebaard
't Lupt op zijn ènje: 't is bijna afgelopen
Da lupt nog goed af: het valt mee, het had erger kunnen zijn
In of meir'n: één dezer dagen
Ze begintj te missen: begint het verstand te verliezen
Deur noen en deur aul: zonder onderbreking
Presjies en oenjer die moe leggen: gezegd van iemand die niet weet hoe er aan te beginnen
Ik èm mij awad overdauën: ik ben wat te hard van stapel gelopen
't n Es mauër ne kauën overgank: 't is maar tijdelijk
Zuë duëd as ne pier: morsdood
Zijn pijp ès uit: hij is dood
Der ès weirk op de plank: er is nog veel te doen
't School ès begost: aanvang van de lessen
't School ès uit: de lessen stoppen
Hij viel va zijne sis: hij verloor het bewustzijn
Hij wacht mee zijne slinken: weigert te wachten
't Es e strotjen zonder ènje: er is geen uitkomst
Hij ligt op ze struë: hij is dood
Wuër ès d'n tijd: terugdenkend aan voorbijge periode
Hij en zendj ni lank nimmer trekken: de dood is nabij
D'n endj zendj uttwijzen: de einduitslag zal alles duidelijk maken
Giejelegaas van achter: helemaal achteraan
Z'es ter vantusken: ze is overleden
Gelèk dat 't wauëdj en drauëdj: zoals het reilt en zeilt
Pas op of ik pak au weirk af: uit de weg, of er gebeuren ongelukken
Wuër go me nortoe: dat is toch wel kras, wat staat ons nog te wachten
Z'es 't go zeggen: ze is overleden
Z'entj veir zitten: ze is op sterven na dood of de nederlaag is nabij
't Zoo ne zot verdrieten: het geduld is op
A ligt in zenne lichter: ligt in de doodskist

2-Beloning en straf - schuld en onschuld

Hij mag et em opstoven: hij mag het hebben
Pakbor: strafbaar
't Zijn vijgen naue Pauësken: het doet niets meer ter zake, 't is te laat
Dauër moe ne kik ni op peizen: die beloning krijg ik toch niet, dat is niets voor mij
Hij zau zenne pere zien: hij zal de straf niet ontlopen
Geefd em ne pieje in zij gat: geef hem een trap in zijn achterste
Hij ès pligtig: hij is schuldig
Ze zau weet'n auën wa prijs: ze zal er voor opdraaien
Hij zau op aul eilige roepen: hij zal er van langs krijgen
Regtzinnig: eerlijk, onschuldig
Hij eed en salauë gekregen: een uitbrander gekregen
De die es skomte vrij: ze schaamt zich om niets
Hij eed en goei skool g'ad: dat zal hem leren
't Es ommel iejen boenjel: 't is overeengekomen, een louche zaak

Nog veur gin sjik: ik doe het niet, zelfs gratis niet
Hij zau dauër e sigarken smuëren: hij riskert een bolwassing
Ge verdintj slouagen: dat kan niet door de beugel
Slopt op au twieje uëren: wees gerust in de zaak
Ze zau nog zwerte snieje zien: ze zal nog veel miserie kennen
G'en moetj da op mij nie steken: ik ben onschuldig
Iet op imand anders steken: de schuld afwentelen
Hij eed dor zen strepen verdindj: hij heeft daar naam gemaakt
Imand mee e skiejef uëg bekijken: iemand verdenken, wantrouwen
Uit uëgeverblènjink: de waarheid verdoezelen, misleiden
'k En em er gie'n uitstonsj mee: ik ben er niet bij betrokken
D'n endj zendj uitwijz'n: het resultaat zal alles duidelijk maken
Hij endj dobbel en dik verdintj: zijn straf is niet te zwaar
D'an es nog ni vertèjerd: het is nog niet vergeven en vergeten
Hij eed onder zijn vtjs g'ad: hij heeft een donderpreek, een berisping gekregen
't Ligt er vingerdik op: je hoeft er niet aan te twijfelen
Hij eed onder zijn voeten g'ad: een bolwassing ontvangen
Vuug d' au: wees braaf
Wagt au: ik zal je straffen
Ge zetj er va weerkommen: je zal het beseffen als het te laat is
G'en moetj dor nie in weten: trek het je niet aan
Hij en zau der ni goed va zijn: het zal hem zuur opbreken
Hij zentj t'er kunnen veur doen: hij zal gestraft worden
Ik zit er veur nit tusken: ik heb er niets mee te maken
G'en zodj em da ni auëngeven: hij lijkt onschuldig
Risko parikkelo: wat er ook moge van komen
G'edj au okkozje g'ad: je hebt je kans gekregen
't Es en tantafèjere: wat een gedoe

Opmerkingen en/of aanvullingen worden met dank aanvaard.

FAMILIEBOEK II

Na een eerste (uitverkochte) uitgave verzamelen wij terug foto's voor een (eventuele) tweede uitgave, deze maal met opnamen tot 1950.

Bezit je mooie gezinsfoto's en/of familie-opnamen (deelgemeenten Haaltert) en wil je ze in bruikleen geven voor publicatie, geef ons een seintje a.u.b.

N.B. bij ingekaderde foto's worden de foto's niet uit de kader verwijderd, dus geen beschadiging !

Alvast bedankt !

HERINNERINGEN BIJ EEN OUDE FOTO - TERJODEN, 1923

De foto werd gemaakt in 1923 of 1924. Jaarlijks deed een rondreizende fotograaf de buurt aan, waarschijnlijk dezelfde die ook de scholen bezocht.

Om de verkoopskans te vergroten zocht hij enkele burens bij elkaar om te poseren.

De foto werd genomen op het toenmalige 'Haaltertse' Zwarthaar, de grenswijk met Erembodegem. Midden de straat lag de gemeentegrens werd ons verteld. Sinds de fusie werd dit gedeelte Ninovestraat genoemd en Zwarthaar gaf men aan de verbindingsweg Ninovestraat-Lippensbekweg naar de Diepeweg. Plaatselijke bewoners noemden die verbindingsweg 'de platte-weg'.

De personages stonden voor de woning van Jozef Temmerman-Helena De Schrijver ofwel voor de aangrenzende gelijkaardige gevel van Frederik De Boitselier-Barbara Grootvriendt ('Babbeken'). Dit type woning noemde men een tweewoonst.

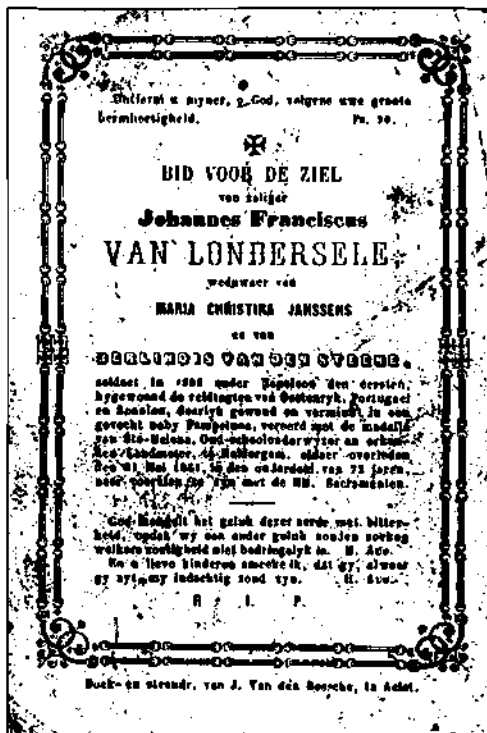
Achteraan Helena ('Reine') De Schrijver (echtg. Jozef Temmerman), Marie De Boitselier en haar moeder Barbara Grootvriendt, Augusta Ouvry, (echtg. Achiel Temmerman) en Constantine Van Rampelbergh (echtg. Phileminus Meert)

Vooran: rechtstaande de twee zussen Clara en Julia Franckx. Tussen beide zittend: Amandine Temmerman en haar nichtje Jeanne Franckx

Babbeken sleet haar laatste levensdagen in Erembodegem bij haar dochter. Veel liever was zij op 'Trèjen' gebleven. Een nogal krasse uitspraak van haar: *'Ik zie liever nen bond van Trèjen dan ne meesj van Erembodegem'*, waardoor ze de gehechtheid aan haar geboorteplaats beklemtoonde.

Amandine Temmerman

EEN MERKWAARDIG DOODSPRENTJE - HELDERGEM

Bij het rangschikken van een reeks ontvangen bidprentjes ontdekten wij een interessant exemplaar, dat van Joannes Franciscus Van Londersele.

In het gezin van Judocus Van Londersele (° Haaltert 10-09-1757) en Baeyens Anna Catharina (° Denderhoutem 08-12-1748) kwamen vijf kinderen allen geboren te Kerksken: Joannes Ferdinand (° 21-07-1784); Judoca (°10-02-1786); Joanna (°21-01-1788); Joannes Franciscus (° 14-10-1789) en Theresia (° 24-03-1791).

De vierde spruit, Joannes Franciscus, waarschijnlijk een pientere kerel en werd onderwijzer. In de BS-Kerksken staat hij ingeschreven als: landmeter, herbergier en schoolmeester.

Hij was de eerste onderwijzer in Kerksken en gaf reeds vanaf 1819 ook les op vrijwillige basis aan 29 kinderen in Helderger. Bij gebrek aan gemeentelijk lokalen diende hij zelf in te staan voor een klaslokaal (1).

In 1808 werd hij opgeroepen in het leger van Napoleon I en nam deel aan veldslagen in Oostenrijk, Portugal en Spanje. In één van de veldslagen in de omgeving van Pamplona (Spanje) werd hij zwaar gewond en verminkt en ontving de medaille van Sint-Helene.

Bij zijn terugkeer huwde hij op 9 mei (burgerlijk te Helderger) en op 13 mei 1820 kerkelijk met Maria Christina Janssens (° Bambrugge ca. 1799).

Amper 15 maanden later overleed zijn vrouw en hij hertrouwde op 09-05-1822 te Helderger met Berindus Van den Steen (° Erembodegem 11-10-1796).

Het geluk stond niet langs zijn zijde, ook deze echtgenote overleed en hij huwde een derde maal met Coleta Fonteyn (° Aaigem 28-02-1812) burgerlijk te Aaigem op 22 oktober en kerkelijk te Helderger op 28-10-1852. Er kwamen in totaal 10 kinderen, één bij zijn eerste vrouw en 9 bij zijn tweede echtgenote.

Joannes Franciscus overleed te Helderger op 21-05-1861 (2).

Bronnen:

- 1- Minnaert e.a., Geschiedenis van Helderger, p. 224 De Loose W./De Kegel J., Kerksken, de wereld in een dorp, p. 328
- 2- Scheerlinck J., Gezinsreconstructies Helderger en Kerksken

Roger De Troyer

HERINNERINGEN TERJODEN - 1932

Een klasfoto uit 1932 met meester Hunninck. Deze talrijke klas bestaat waarschijnlijk uit meer dan één leerjaar.

1ste rij gekenteld: 1- Cornel Ottoy, 2- Oscar Hofman, 3- Alfons De Geyter, 4- Jozef Smet, 5- Petrus De Leeuw, 6- Willy De Vos (met bordje), 7- Leon Van Eeckhout, 8- Aloys De Groot, 9- Jozef Van Mulders, 10- Hector Coppens, 11- Frans Verbulst, 12- ... Jacobs, 13- Marcel Droessaert

2de rij: 1- Frans Van den Broeck, 2- Alexis..., 3- Cyriel Coppens, 4- Adolf Braeckman, 5- Modest De Bruyn, 6- Cyriel Mertens, 7- Albert De Palsemaeker, 8- ..., 9- ..., 10- Robert Neerincx, 11- Felix Roggeman, 12- Marcel Van den Steen, 13- Edgard Van den Brempt, 14- Cyriel De Bruyn, 15- Karel De Groot

3de rij: 1- Theofiel Mertens, 2- Cyriel Van den Steen, 3- Alfons Van Mulders, 4- Marcel Van Mulders, 5- Cyriel Temmerman, 6- Leon Mertens, 7- Lucien Borreman, 8- Omer Van Bever, 9- Hubert Droessaert, 10- Frans De Gendt, 11- Alfons Dagbuyt, 12- Alexis Van Londersele, 13- Frans Van Durme

4de rij: 1- Adolf Van der Elst, 2- ... Boriau (Stesj), 3- Alexis Van den Broeck, 4- Lucien Mertens, 5- Hector Van den Borgh, 6- Maurits Rottiers, 7- ... Van den Steen, 8- Jozef Van Londersele, 9- Jozef Coppens, 10- Dominique De Neve, 11- Adolf De Meyer, 12- ...

5de rij: 1- Etienne Van Londersele, 2- Lucien Roggeman, 3- Rufin De Bruyn, 4- Valeri Scheertrick, 5- Omer Raes, 6- Paul Buyl

Met dank aan Willy De Vos, die de foto in bruikleen gaf en dank aan de talrijke informanten die hielpen bij de identificatie van de ridders.

Wie bezit nog dergelijke opnamen? Graag een seintje (0473/58 96 03)

Bernadette De Luyck

1904 - KAPEL LANDLEDE 100 JAAR - 2004

Op zondag 23 mei 2004 heeft Landlede (Kerksken) waardig, vroom en vrolijk het eerste eeuwfeest gevierd van zijn vernieuwde en verfraaide kapel O.L.Vrouw van Lourdes.

Een dreigende bui kon niet verhinderen dat 160 deelnemers zittend de hele straatbreedte vulden en samen Maria begroetten met een rustig- ingetogen rozenkrans. Daarop werd door een familielid van de kapelbouwer kort de geschiedenis geschetst van dit merkwaardig bidhuisje. De sobere maar stemmige Eucharistieviering, opgeluisterd door goed meegezongen Marialiederen, werd opgedragen door E.H. De Wilde, pastoor die met warme woorden hulde bracht aan de hele buurtgroep die zich jaren heeft ingespannen voor de redding en renovatie van hun kapel. Na de H.Mis begeleidde de lokale fanfare de vierders naar de woning van Angèle en Petrus De Grootte, waar met uitgelezen honger- en dorststillers en boeiende gesprekken een lang orgelpunt werd gezet achter dit mooi eeuwfeest.

(De kapel is elke dag open. Van mei tot oktober, elke 1ste woensdag van de maand Rozenkrans om 19u)

Tekst van de toespraak waarin de bouw en religieuze uitstraling van de kapel werd toegelicht.

Berwaarde Heer pastoor, Geachte bedevaarders,

In deze verwarde en snel veranderende tijd van jachtig zoeken naar nieuwe levenswijzen en omgangsvormen, is het niet zo vanzelfsprekend een hele groep mensen verzameld te zien rond een kleine wijkkapel en er samen te bidden.

Daarom is met grote vreugde dat wij u allen, namens de hele buurt en de vele erfgenamen, van harte verwelkomen op deze feestelijke viering en u even kort te verklaren wanneer, door wie en waarom deze kapel hier opgericht werd.

Het is inderdaag 100 jaar geleden dat Jan Baptist De Rijck (°08-04-1851) en zijn echtgenote Joanna Van Lul (°24-01-1848) met de bouw begonnen, volgens nog doorlevende getuigenissen als dank- na een belofte- voor de genezing van een zwaar ziek metsje. Zij zelf waren kinderloos, maar de zieke was één van de 25 kinderen van de 6 andere broers en zussen (allen nakomelingen van Martinus De Rijck, ° Landlede in 1815 en er overleden in 1877). In zijn testament liet Jan Baptist De Rijck de kapel na 'aan de weduwe en de erfgenamen van de man'.

Die erfgenamen zijn intussen talrijk en onvindbaar geworden. Enkele families zijn zelfs in de eerste helft van vorige eeuw naar Amerika en Canada uitgeweken. (Denk aan de Titanic...) Dit betekent dat het gebouw wettelijk niet verkocht noch weggeschonken kan worden en dus niet anders dan 'onverdeeld familiebezit' kan blijven.

Heel gelukkig, goddank en tot ons aller voldoening, heeft een stevige groep trouwe burens zich over het vervallen bedehuisje ontfermd en het met heel veel zorg en overleg, zowel binnen als buiten, sterk en mooi opgeknapt. Meer dan een verdiende proficiat voor dit jarenlange werk!

En onze oprechte warme dank aan Angèle, Petrus, Celine en de hele werkploeg.

Hierdoor hebben ze tevens, naast herstel van de stenen, ook de devotie tot O.L.Vrouw sterk doen berleven. De talrijke noveenkaarsen bewijzen dat Landlede een klein maar bloeiend gebedsoord is geworden. Uit vele boeken van Vlaanderen komen pelgrims bij Maria hun nood klagen en haar hun zorgen voorleggen. Sommigen verklaren dat ze hier

1901 - 1997

Faded, illegible text on the left side of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

geboord werden en gesterkt met moed en vertrouwen huiswaarts keerden.

En voor de bele wijk kan de vernieuwde kapel het gemeenschapsleven doen heropleven. Zoals vroeger in de meeste kapellen nodigt deze bidplaats nu weer uit tot gezamenlijk bidden bij allerlei noden, viertingen, ziekten en gebedswaken. Het is zoveel dichterbij dan de parochiekerken van Heldergem en Kerksken. Zo kan ook de traditie van de Rozenkrans in de mei-maand in ere gehouden worden!

Zoals Oostakker het 'klein Lourdes' beet, zo zouden wij Landlede het 'klein Oostakker' kunnen noemen...

O.L.Vrouw van Lourdes, neem Landlede onder Uw hoede en bescherm zijn bewoners.

Namens de familie,

Albert De Rijck.

Nvdr: de Heemkundige kring sluit zich zeer graag aan bij de hulde aan de buurtbewoners die de kapel verfraaiden. Onze voorouders hebben deze kleynoden neergezet. De kapelletjes zijn niet weg te denken in het Vlaamse landschap. Wij hebben de plicht ze te bewaren. Kunnen wij gezamenlijk niet de nodige inspanningen leveren om de resterende gebouwtjes van verval te redden?

Wordt een buurt niet mooier met een opgesmukte kapel?

In het verleden werden reeds enkele bedehuisjes van verval gered (door de buurtgemeenschap in samenwerking met Heemkundige Kring en Gemeentebestuur). Kan deze actie niet voortgezet worden? De mensen van Landlede hebben bewezen dat het kan, waarvoor oprecht proficiat!

En... als wij toch naar verwaarloosde gebouwtjes kijken, wanneer komt de kapel van O.L.Vrouw ter Nood in de Drieboekstraat aan de beurt? Dit is architecturaal en geschiedkundig de belangrijkste kapel van Kerksken en is trouwens 'beschermd dorpsgezicht' (KB 15-02-1985)!

HERINNERINGEN HAALTERT - 1927

Een mooie familiefoto van 5 nichtjes (verzameling: Paulette Looze)

zittend: Stimonne Mally, Annie Mally en Marie-Josée Van den Berghe

staande: Suzanne Mally en Frans Van den Berghe

Stimonne (°04-11-1923), Annie (°16-09-1925) en Suzanne (°10-08-1922-+10-08-1988) zijn de kinderen van Jozef Mally x Marie Sterck (Cortiènes Zjef).

Marie-Josée (°1923) en Frans (°1922 - + 2003) zijn de kinderen van Alexis Van den Berghe x Clara Sterck (Pouëffjens Ste).

Nb: lezers die mooie familiefoto's bezitten (vóór 1950) kunnen die bezorgen. Wij publiceren ze graag in het Familiealbum.

UIT DENDERHOUTEM-1911

Volksvertegenwoordiger Pieter Daens uitte kritiek op de houding van de geestelijke en burgerlijke overheden van Denderhoutem naar aanleiding van de inhuldiging van de nieuwe pastoor. (1)

De inhaling van den nieuwen herder

Zou eenparig en hertroertig geweest zijn, maar de inrichters hebben de Roelanders uitgesloten, alhoewel deze ten minste zulke goede Kristene mensen zijn als de Woesten.

Het Muziek der Democraten mocht in den stoet gaan, doch zonder groene vlag en zonder de Ereleden en Partijgenoten!!!?

Portret van pastoor Pauwels.

Als om te zeggen: wij willen van u niet, blijf thuis! Is 't niet wild! Heidensch! Godsdienstschenderij! Gelukkig dat de Democraten een diep baden van godsdienstzin! Ze gaan ter kerk voor Christus en zijn goddelijke leering! Gelukkig ook dat de nieuwe pastoor in zijn eerste sermoen geen verschil heeft gemaakt tusschen zijne

parochianen. Och, in Gods naam, hij gaat voort in dien zin. Zonder het rechtgeloovig arbeidende volk, wat is de Kerk? Bij de rijke Katholieken: 't is meest parade en schijnbeilgheid. Ik hoorde het onlangs van een kasteelbeer, één der opperhoofden van de

Katholieke partij: als Z.H. de Bisschop daar komt dineeren, dan wordt het Christusbeeld uit de slaapkamer gebaald, met het O.L.Vrouwbeeld. Den kerkvoogd denkt en zegt: wat Kristelijke mensen. Maar nauwelijks is hij weg en de heilige beelden worden weer naar boven gedragen. Aartsbisschop Ireland zegt het: Zonder het Volk is de Kerk niets meer. En bij de Democratie is de grootste menigte van 't werkende volk.

Het gaat hier over de aanstelling van de Waaslandse priester Constantinus Pauwels.

Pastoor Pauwels werd geboren in Meerdonk op 5 december 1859 en priester gewijd te Gent op 22 december 1883. Na een periode als onderpastoor te Ledeberg werd hij pastoor in Aigem in 1906. Op 10 september 1911 volgt zijn aanstelling in Denderhoutem. Hij ijverde voor de oprichting van de parochie Lebeke in 1914. (2)

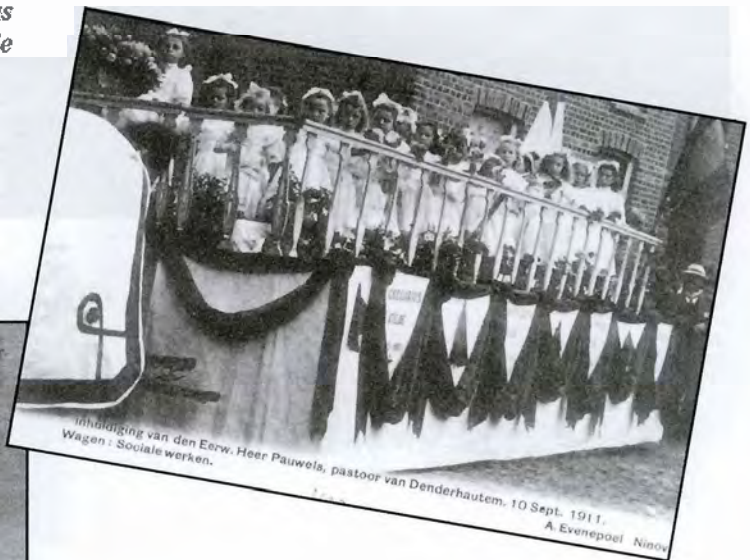
De inhaling was waarschijnlijk een kleurrijke gebeurtenis, getuige hiervan twee bewaarde prentbriefkaarten.

Willy De Loose

1. SAA, De Werkman, 29 september 1911
2. Huylebroek E., Denderhoutem, de Sint Amandusparochie vroeger en nu, pag. 81 e.v.

Inhuldiging van den Eerw. Heer Pauwels, pastoor van Denderhoutem, 10 Sept. 1911. Processie-groepen. A. Evenepoel. Ninove.

Inhuldiging van den Eerw. Heer Pauwels, pastoor van Denderhoutem, 10 Sept. 1911. Wagen: Sociale werken. A. Evenepoel. Ninove.

KERKSKEN, SEPTEMBER 1944 - MEI 1945

'CIGARETTES FOR PAPA AND CHOCOLATES FOR MAMA'

ROBERT WELLEMAN WAS IN 1944-1945
IN KERKSKEN
OVERAL WAAR ER IETS TE BELEVEN VIEL

'Ik was een nieuwsgierig jongetje. En mijn buurman was fotograaf. Zo komt het dat Robert Welleman tijdens de Bevrijding en de maanden die daarop volgden overal in Kerksken opdook waar er iets te beleven viel, en dat hij regelmatig opdook op foto's die toen door buurman Marcel De Rijck werden gemaakt. Marcel De Rijck stond heel vaak ook zelf op de foto - daarvoor maakte hij dankbaar gebruik van de zelfontspanner.'

Toen de oorlog uitbrak vluchtten we naar West-Vlaanderen. Vader wilde tot voorbij de IJzer geraken. Tijdens de Eerste Oorlog had hij daar als soldaat vier jaar lang gezeten.

'We hebben daar toen de Duitsers kunnen tegenhouden, dat zal nu ook wel lukken.'

Vader was een echte Belg. Voor zijn verdiensten in '14-'18 had hij veel medailles gekregen. Hij was daar fier op. Hij had veel respect voor Albert I, de koning-ridder.

Vader was staatsbediende. Hij werkte in Brussel. En moeder werkte thuis. Het huishouden en kantwerk. We waren met vier kinderen, ik was de jongste. Bij ons woonde ook nog tante Leontine. Zij was doof, vandaar. Tante Mathilde en haar gezin woonden naast ons. Zij hield café. Eigenlijk had dat café geen naam, maar

iedereen noemde het 't Votjen - Kerkskens voor 'het vatje'.

Het liep al naar het eind van de bezetting toen ik eens met mijn vader mee mocht naar Brussel. Brussel, daar was ik nog nooit geweest. Ik keek mijn ogen uit op die grote gebouwen. En die drukte! We gingen binnen in de Bon Marché. Er liepen ook twee Duitse officieren tussen de rekken. Ik bekeek die mannen argwanend. Een Duitser, dat was de vijand. Zo had ik het altijd gehoord. De twee in dat warenhuis droegen een piekfijn uniform, en glimmende laarzen. En ze hadden een kepi op. Aan een van de rekken kwamen die Duitsers naast ons staan. Ik voelde de spanning. Wat moeten die gasten? Een van die officieren legde zijn hand op mijn hoofd. Ik bestierf het bijna. En toen wreef hij even over mijn hoofd en ging hij weg. Vader zei: 'Dat is waarschijnlijk iemand die thuis een kind heeft...'

Op zondag 27 augustus 1944, een week voor ons dorp zou worden bevrijd, stonden we iets voor zes uur 's ochtends klaar om met de hele familie naar de vroegmis te vertrekken. Vader had nog maar net de voordeur achter zich dicht getrokken of mijn oog viel op de gevel van de overburen. Marcel De Rijck, onze buurman-fotograaf, kwam ook net buiten en had het ook meteen gezien.

'Ge moet nu zien: een hakenkruis bij Cyriel! En daar, een paar huizen verder, nog een! Jawadde!'

Marcel De Rijck draaide zich om en viel bijna omver van het schrikken. Ook op zijn voorgevel stond een hakenkruis geschilderd! Marcel is die ochtend niet naar de vroegmis gegaan. Toen we terugkwamen was hij nog altijd bezig dat hakenkruis weg te kalken. Het was een hopeloze klus. Die kruisen waren met teer geschilderd. Tientallen jaren later kon je ze nog altijd door de kalk heen zien.

Op onze gevel stond géén hakenkruis, al was men wel van plan er een te schilderen. De Witte Bende vond ons verdacht omdat mijn oudste broer verkering had met de zuster van de oorlogsburgemeester van Kerksken. Mijn vader mocht dan wel een goede Belg en een anti-Duitser zijn, dat kon die kerels niet schelen. Toen moeder hoorde van de plannen om op onze gevel zo'n kruis te schilderen, is ze naar een van de Witten gegaan.

'Als ge bij ons een hakenkruis schildert, kom ik persoonlijk al uw ruten ingooien!'

Ik denk dat ze het zou gedaan hebben.

Waarom er dan bij Marcel De Rijck wel een hakenkruis stond? Het gerucht ging dat die kruisen werden geschilderd door een buur met wie hij ruzie had...

Vanuit een raam op onze eerste verdieping heb ik de Duitsers zien afdruipe. Ze trokken voorbij met hun paarden en met alles dat ze nog konden meenemen. Ik had de Duitsers altijd gekend als sterke en fiere soldaten, steeds in piekfijn uniform. De soldaten die ik zag voorbijkomen waren vuil en moe. Elk beetje fierheid was weg. Ze vertrokken met de staart tussen de benen.

Ik herinner me de verwarring tijdens de Bevrijding. De Duitse troepen gingen, de Engelse kwamen. De enen waren nog niet helemaal weg of de anderen waren daar al. Met als gevolg dat ze elkaar soms voor de voeten liepen.

Op 4 september 1944, een dag na de bevrijding van ons dorp, is een Duitse truck met soldaten vast komen

te zitten in een colonne Britten. De Duitsers hadden wel hun camouflagekleden aangetrokken, waardoor ze er meer als Britten uitzagen, maar ze werden toch snel

ontmaskerd. In het tumult dat daarop ontstond is toen een schot afgegaan. Gelukkig zonder erg. Maar dat zorgde wel even voor paniek. Er zat een Duitse officier in die vrachtwagen. Ik heb gezien hoe die door een Britse officier werd begroet: beleefd, zoals militairen onder elkaar. Ik begreep dat niet goed. Die Duitsers, dat was toch het crapul dat ons al die miserie had aangedaan? En nu deed die Britse officier daar zo beleefd tegen!

Ze hebben toen die Duitsers ontwapend en krijgsgevangen genomen. De Witten hebben nadien met die wapens geparadeerd.

Wij hebben tijdens de oorlog niets te kort gehad. Dat kwam doordat vader een goede baan had, en we nonkels hadden die boer waren en bij wie we nu en dan iets konden halen. We kweekten zelf een varken dat we slachtten, waarna we weer zes maanden verder konden. En onze siertuin was veranderd in een aardappelveld. De aardappelen stonden tot tegen de achterdeur. Waar vroeger bloemen stonden, groeiden nu groenten. We hadden geiten en die leverden ons melk, boter en kaas. En we maakten confituur van eigen fruit.

We maakten ook onze eigen aardappelbloem. Uren en uren heb ik aardappelen geraspt. Die lieten we in een emmer water vallen. We zetten die emmer in de volle

zon, waardoor het water makkelijk verdampte. Wat overbleef, was aardappelbloem. Ja, we trokken onze plan.

De kwaliteit van het brood was tijdens de bezetting helemaal niet om over naar huis te schrijven. Het was

zwart brood. Zwart brood is armemensenbrood. Dat brood was zwart, hard en helemaal niet lekker. Men draaide er zelfs eikels in! Veel mensen, ook ik, droomden 's nachts van wit brood!

Na de Bevrijding kwam langzaam maar zeker het wit brood terug. Tijdens de Bevrijdingsstoet van 1945 hing

op een van de karren een bord met Wie met Gods klokken schiet, wint den oorlog niet. De Duitsers hadden de klokken uit onze kerktoren gehaald om er munitie van te smelten. Ze hadden de oorlog verloren. En er stond ook Hitler dood. Witten brood. Nu de oorlog voorbij was zouden we weer wit brood te eten krijgen!

Ik heb tientallen jaren lang geen bruin brood gegeten, omwille van de herinnering aan de oorlog. Pas sinds enkele jaren eet ik weer donker brood. Mijn vrouw zegt dat dat veel gezonder is.

Hoe zijn kleine kinderen? Ze willen allemaal graag op de foto. Ik was ook zo, toen. Vergeet ook niet dat fotograferen in die dagen een hoogst ongewone bezigheid was. Weinig mensen hadden een fototoestel.

Er was nog iets. Ik vertoefde graag in het gezelschap van ouderen. Oudere jongens, en volwassenen, vertelden doorgaans interessante dingen en waar volwassenen bij elkaar waren viel altijd wel iets te beleven. En waar iets te beleven viel, daar was onze buurman Marcel De Rijck, de fotograaf.

Kort na de Bevrijding heeft hij deze foto gemaakt, vlak voor ons huis. Het jongetje uiterst rechts ben ik. Dan heb je de fotograaf - hij had weer eens zijn statief gebruikt! - en mijn vader. Ik ken al die jonge mannen op de foto. Ze waren bij het Verzet, lid van de Organisation Militaire Belge de Résistance (OMBR).

Bij ons thuis werd er wel eens over de Weerstand gesproken. En dat was niet altijd positief. Zo hoorde ik verhalen van zwarten die bij de Bevrijding hun kar keerden en incens witten werden - om hun vel te redden.

Sommige gebeurtenissen vergeet ik nooit. Zoals die keer toen Cyriel De Block, een van onze buren, door een Witte werd opgeleid. Handen omhoog en bajonet in de rug. Ik weet nog goed wie dat geweer vasthield. Buren die onder elkaar afrekenden, het gebeurt vandaag nog altijd, en overal ter wereld.

Tanks in onze straat. Je ziet Marcel De Rijck, mijn kozijn Ernest (wijzend) en ik tussen hen in. Ik kreeg chocola-

de, echte fondantchocolade. Geen reep, maar zo'n stukje zoals je vandaag wel eens bij de koffie krijgt. We hadden jarenlang geen chocolade gezien. Die Engelse soldaten zeiden: Cigarettes for papa and chocolates for mama. Eén van de mannen gaf mij een blikken doosje. Het waren sigaretten. Player's Navy Cut - Medium - Cigarettes stond er op.

Sigaretten! In onze streek werd tijdens de oorlog tabak gekweekt die de mensen zelf sneden en, bij gebrek aan echte sigarettenblaadjes, in een stukje krantenpapier rolden.

Vader rookte pijp van zelfgekweekte tabak. Omdat ik zelf niet rookte, deelde ik die sigaretten uit. Maar echte rokers moesten van die Engelse sigaretten niet weten. Ze noemden ze meisjessigaretten. Ze waren te veel geparfumeerd.

Die Britse soldaten liepen voortdurend te kauwen en ik wist niet wat dat was. Bij ons in het dorp kauwden ze ook, maar dat was op pruimtabak. Het was chewing gum, zeiden ze, en ze hebben me toen zo'n pakje gegeven. Kauwgum, dat was helemaal nieuw voor mij. Ik weet nog goed dat ik de eerste inslikte.

'Pas maar op of uw darmen plakken dicht!'

Als ik een stukje kauwgum had doorgeslikt, moest ik van moeder een klontje suiker eten. Dat hielp om die kauwgum op te lossen, zei ze. Of dat allemaal waar

was, weet ik niet. Ik heb er in elk geval nooit last van gehad.

We legden ons oor tegen de straatstenen en konden zo de geallieerde pantserwagens van ver horen komen. Als ze voorbijreden, daverde ons hele huis. Op een keer is zo'n kolonne vlak voor onze deur gestopt. Meteen stroomden de mensen van het dorp toe.

Onze overbuurman, Hector Vandenoortgaete, zeer anti-Duits geworden nadat hij in 1940 zijn vrouw bij een bombardement had verloren, was een van de weinigen in het dorp met een grammofoon. De klokken mochten dan wel door de Duitsers uit onze kerktoren gestolen zijn, Hector had een grammofoonplaat met daarop klokkengelui. Hij zette zijn grammofoon in het raam en liet zo hard mogelijk dat klokkengelui horen. Dat vonden de mensen, en zeker ook de Britten, prettig. Er werd die dag voor onze deur gezongen en gedanst. Praten was een beetje moeilijk, want haast niemand van ons sprak Engels. Maar we hadden Roza. Roza, de meid van de familie Temmerman, had gestudeerd en sprak... Frans.

'Roza, help ne keer!'

En Roza sprak Frans en daar begrepen die Engelsen nog minder van dan van dat Vlaams van ons.

Marcel De Rijck was bij de pinken. Toen hij deze Engelse truck fotografeerde, schreef hij er met krijt

meteen ook de namen van zijn dochter op: Godelieve en Rafaëlle.

Kerksken werd na de Bevrijding door de Britse troepen gebruikt als plek om uit te rusten. Wekenlang hebben in ons dorp Britse soldaten verbleven, met als gevolg dat er werd verbroederd en verzusterd, als je begrijpt wat ik bedoel. Sommige van die soldaten gebruikten een codetaal. Aan 't machien werken betekende zoveel als 'een meisje zien'.

De meeste soldaten die hier kwamen uitrusten, waren in Duitsland geweest. Ze brachten allerlei gerief mee

Fotograaf Marcel De Rijck maakte deze foto uit het raam op de eerste verdieping van zijn huis. Hij staat ook hier weer zelf op de foto: bovenaan rechts, met aan elke hand een meisje.

dat ze hier verkochten. Gestolen gerief? Wie zal het zeggen?

Een van mijn kozijns kocht van die Britten een Duitse filmprojector. Er was elektriciteit nodig om de lamp te doen branden, maar om het filmpje te spelen moest je aan een hendeltje draaien. Er zaten twee filmpjes bij die projector. Het eerste ging over de Rijksdag, met Hitler en veel parade, soldaten en hakenkruisen. Het tweede filmpje ging over een bosbrand in Nürenberg. We projecteerden die filmpjes op een wit laken. Duitse propagandafilmpjes, daar zaten wij naar de oorlog thuis naar te kijken! Ik heb die filmpjes tientallen keren gezien. Hoe sneller je aan het hendeltje draaide, hoe rapper de soldaten marcheerden.

Mijn vader heeft toen van de Britten een zilveren bestek gekocht. We hebben dat jarenlang gebruikt bij speciale gelegenheden.

Toen de Britten definitief weggingen, werd er een groot afscheidsfeest georganiseerd. Iedereen was er: de soldaten, de mensen van het dorp, de lieven... Er werd gedronken en er werden volksspelen gedaan: zaklopen, water dragen... De Schotse soldaten speelden op

hun trommels en doedelzakken. Schotse soldaten in kilt, dat hadden we nog nooit gezien!

De Britten zijn 's nachts vertrokken. Ik was daar niet meer bij, want ik moest naar bed. Maar volgens de ver-

halen hebben zich die nacht in Kerksken emotionele tafereelen afgespeeld...

Op vrijdag 16 maart 1945 kwam veldmaarschalk Montgomery hoogstpersoonlijk zijn manschappen in

Kerksken groeten. Het gerucht dat hij op komst was, ging rond als een lopend vuurtje. Montgomery! Die kenden wij natuurlijk. Dat was de man die in Afrika tegen de Duitsers had gevochten, de held van D-Day, onze bevrijder!

Monty kwam aangereden in een open jeep. Het was nogal koud, die dag. Hij droeg een zwarte muts, een dikke sjaal en handschoenen. De mensen verdrongen

zich rond zijn auto. Iedereen wilde hem zien. Ik ook. En ik heb hem gezien. Marcel De Rijck heeft er foto's van gemaakt. Een van die foto's is later een postkaart geworden: Montgomery met de kerk van Kerksken in de achtergrond. Een mooi souvenir.

Vandaag denken heel wat mensen dat Montgomery persoonlijk de troepen aanvoerde die in september 1944 ons dorp bevrijdden. Om dat te gedenken heeft de Vaderlandslievende Kring van Haaltert in 1997 aan de kerk een gedenksteen ontbult waarop vermeld staat dat Monty in september '44 Kerksken bezocht (en bevrijdde). Dat klopt dus niet. Montgomery was pas op 16 maart 1945 in Kerksken, voor een kort bezoek aan zijn troepen.

Op een echte Bevrijdingsstoet hebben we moeten wachten tot het officiële einde van de oorlog in mei 1945. Iedere wijk, elke groepering droeg zijn steentje bij. In de stoet werd een lijkwagen meegereden waarmee we Hilter ten grave droegen. Ikzelf liep mee in de parade van het Davidsfonds. Je ziet mij rechts op de foto, als drager van het bord. De stoet deed heel Kerkskén aan: het dorp, de Boekent, de Berg, dat was gauw een paar kilometers. Ik heb het bord niet de hele tijd zelf gedragen, want het was een zwaar bord en ik werd moe. Dus wisselde ik af met de jongen naast mij, Oscar Van Den Driessche. Maar ik was wel fier dat ik tijdens de Bevrijdingsstoet dat bord mocht dragen!

Robert Welleman (°1934) woont nog altijd in het huis van waaruit hij in 1944 de Bevrijding van Kerkskén meemaakte. Buurman Marcel De Rijck (1908-2001) was sinds 1937 fotograaf. In 1977 nam zijn zoon Mark de zaak over.

Artikel overgenomen met toelating van auteur Dirk Musschoot uit zijn pas verschenen boek: "België bevrijd, verteld door wie er toen bij was."

Twintig indringende verhalen uit beide kampen, boeiend verteld!!

(Te koop in de boekhandel)

